

Det gror på Ringve

Renessansehagen. Foto: Sjur Harby

«Det er ingen tilfeldighet at Universitetets botaniske hage er plassert på Ringve», heter det i den lille håndboken om den gamle lystgården på Lade i Trondheim. Det bør heller ikke være noen tilfeldighet at du besøker den botaniske hagen der, om du er i byen.

Sjur Harby

Kulturhistoriker, driver
kulturarvbedriften Disen
Kolonial,
www.disenkolonial.no

sjur.harby@disenkolonial.no

TRONDHEIM: Antakelig har du hørt om den eksentriske Victoria Bachke, som sammen med ektemannen Christian Anker Bachke grunnla det som i dag er Ringve Musikkmuseum. Hun var russisk, ung, begavet og vakker. Han var en eldre, velstående og ugift forretningsmann. Av slikt ble det giftemål i Trondheim den gangen – og museum. I dag kan du følge omvisningene gjennom det gamle husets mens guidene musiserer på instrumentene. For det er det som skiller Ringve fra så mange andre i sitt slag, instrumentene brukes aktivt og inngår i formidlingen av verdens musikkhistorie. Dessuten har du Wesselbygningen med Tordenskiold Kro og den ombygde uthusbygningen med auditorium og enda flere utstillinger. Museet er vel verdt et besøk, men denne gangen er det hagen vi skal besøke. Både den gamle parken med sine slyngende singelganger og gamle trær i sørhelvingen nedenfor hovedbygningen og de andre anleggene er en del av NTNU – Ringve botaniske hage.

Lade

La oss starte med det helt grunnleggende: Hvordan kommer en seg dit opp? Selvfølgelig med bil, buss eller drosje, for ja, du skal bort fra sentrum og ut på Ladehalvøya. Til den delen av Trondheim som en gang fikk professor Francis Bull til å utbryte: «Intet sted i landet fornemmes enheten i historien sterkere enn på Lade.» Vel, vel, vil du tenke i dag, for det som en gang var et lystgårdslandskap nærmere himmelen enn jorden, dominert av jorder og enger, alleer og gårdstun fornemt tilbake-trukket bak hvit stakitt og høye trær, er i dag et opprevet univers av veier og industri, boligfelt og forhutlede

jordlapper. Lystgårdene heter Lade, Devle, Ringve og Leangen. De ligger der ennå, inneklemt av fremskrittet. Men en gang var de idylliske utfluktssteder for bedrestilte familier i Trondheim. Smetter du imidlertid innenfor porten på Ringve, kan du fremdeles lukke øynene og skru tiden hundre år tilbake. Atmosfæren finnes i vinden som rusker mildt i de gamle løvkronene.

Start på Torvet

Men altså: Hvordan kommer en seg dit? Jeg foreslår at du tar bena fatt, for Trondheim har så mye å vise frem. Start på Torvet i sentrum, gå via Solsiden, følg Strandveien gjennom Svartlamoen, kast et blikk til venstre der den gamle ubåtbunken Dora ligger og fortsett forbi E.C. Dahls borglignende fabrikkanlegg. Er du tørst eller sulten, anbefales en stopp på spisestedet Ramp på Svartlamoen. De har utendørsservering sommerstid, og det er mer enn nok å glane på mens du venter på maten. Få også med deg trondheimskunstnerne Håkon Bleken og Håkon Gullvågs monumentalmaleri på endegavelen til huset i Biskop Dares gate 10. Det reddet bygningen og hele strøket fra sanering i 1990-årene. Ta arkitektene Geir Brendeland og Olav Kristoffersens massivtrehus i Strandveien 37 i nærmere øyesyn. Bygningen ble oppført på ti dager, er verdenskjent og rommer billige ungdomsboliger. Et forbilde i en verden som ikke tar nevneverdig hensyn til at unge mennesker trenger en myk start i boligmarkedet. Fortsetter du så videre oppover, vil du etter hvert få øye på Lade kirke. En fin, liten middelalderkirke i stein oppført på slutten av 1100-tallet. Det er antatt at den ligger på samme

sted som det tidligere hovet i førkristen tid. Like etter passerer du Lade gård, og neste stopp er Ringve. Den er ikke til å ta feil av, men kom deg fort innenfor, for veien du har fulgt opp bakkene, er svært trafikkert.

Vekster i system

– Hva er egentlig en botanisk hage? Jeg ser litt spørrende bort på Vibekke Vange, daglig leder for Ringve botaniske hage. – En botanisk hage, begynner hun, – er en hage der vekster er plantet ut med et formål og er navnsatt. Den er anlagt for at vi skal kunne drive formidling og undervisning om plantelivet, i tillegg til bevaring og vitenskapelige studier. I tillegg er jo vår botaniske hage viktig for rekreasjon og glede, kanskje spesielt for dem uten en egen grønn flekk her i Trondheim. Den består av seks, vi kan kalle det avdelinger eller temaer. – Arboretet der nede, hun peker over bakkekammen, – består av trær og busker plantet rundt en dam. En vandring rundt dammen er som en rundreise rundt i Nordkalottens skoger. Så har vi Gamlehagen med gamle stauder samlet inn her i Midt-Norge, den gamle gårdshagen på Ringve i engelsk landskapsstil fra 1850-årene, Plantesystemet, der vi viser plantenes utvikling og innbyrdes slektskapsforhold, Renaissancehagen med urter som ble dyrket her i byen på 1600-tallet, samt prydbedene som omgir bygningene på gården. En botanisk hage er alltid i utvikling, både gjennom sesongen og over år. Du blir aldri ferdig med den, og det er alltid noe nytt å se. Sesongenes gang og gjensynet med årstidstypiske planter er også en av gledene ved å besøke hagen. Magnoliatrærnes blomstring, for eksem-

pel, er like vakker hvert år og folk strømmer til for å oppleve den. De står der borte. Hun peker.

Botaniske hager

Røttene, for å holde oss i planteverdenen, til den moderne botaniske hagen finner vi i Italia. Allerede i det 14. århundre ble det anlagt en botanisk hage i Salerno. Den eldste hagen utenfor Italia er den i Leiden, Nederland, fra 1577. Så fulgte Montpellier i Frankrike og Heidelberg i Tyskland. Her i Norden var danskene først ute. I København ble den botaniske hagen anlagt i det 17. århundre. Først i 1814 grunnla den danske gartneren Johan Siebke det som i dag er Universitetets botaniske hage på Tøyen i Oslo. I Trondheim skjedde underet først i 1973 da det nye veksthuset sto ferdig. Anleggelsen var en direkte følge av at Stortinget besluttet at Universitetet i Trondheim skulle opprettes i 1968. Til formålet ble det satt av 130 mål av Ringves grunn.

Vibeke Vange. Foto: Sjur Harby

Christian Gartner

– Hagen er populær. Vi har rundt 80 000 mennesker på besøk her gjennom året, sier Vange. – Det er ingen inngangspenger her, og vi har tilbud til både barnehager, skoleelever og turister. Har du dårlig tid, tror jeg nesten jeg ville ha anbefalt deg en tur i Renaissancehagen. Den rommer 123 ulike nytteplanter og er anlagt etter en anvisning i Christian Gartners hagebruksbok, Norges første, fra 1694. Gjennom hele 1700-tallet var denne boken å regne for et standardverk og har derfor vært viktig for utviklingen av det norske hagebruket. I motsetning til mange av tidens bøker var ikke denne en avskrift av andre bøker. Gartneren må ha hatt inngående kunnskap og erfaring med å dyrke

vekster her i Trondheim. Han presiserer at han bare har tatt med planter som kan dyrkes her i landet, og han hevder at han har erfaring med å dyrke dem alle sammen. Han gir også råd om hvordan en kan bygge et overvintringshus for varmekjære planter. Når han nevner mange slike planter i boken sin, forteller det oss at rikfolk sto på kundelisten hans, og at hagebruket på 1700-tallet var ganske avansert her i Trondheim.

Renessansehagen er kvadratisk og oppdelt i bed med geometriske former. Smale gresstorvkanter skiller dem fra grusgangene. Hagen viser hvordan slike hager ble anlagt i samtiden. I bedene dyrker vi medisinske planter, grønnsaker, fiberplanter og krydderplanter om hverandre, forteller Vange. – Mange av plantene vi i dag har som pryddplanter, ble opprinnelig dyrket til medisinsk formål.

Staudene

– Jeg vil nok også, siden du både er kulturhistoriker og har egen hage, foreslå at du besøker den Gamlehagen med gamle hageplanter fra Midt-Norge. Dette er kjente og kjære planter som det ofte knytter seg minner til. Men, du trenger mer kaffe. Hun skjenker i og jeg griper etter fløten.

Vi summer oss. – Altså, sier hun, – gamle hageplanter er levende kulturminner. Og ikke bare det. Ofte var det slike planter kvinner brakte med seg til det nye hjemmet hun fikk da hun giftet seg. En gammel hage kan være som en slektstre og en gjestebok der hver plante rommer en fortelling. Du må huske på at dette er før hagesentrenes tid. Planter vandret som familieskatter og gaver fra grend til grend. Hensikten med Gamlehagen er å formidle historien om hvordan folk benyttet

Gamlehagen. Foto: Montserrat de la Fuente

Parken. Foto: Sjur Harby

hageplanter før i tiden, og samtidig inspirere til at de begynner å bruke dem i egen hage. Mange av dem er ikke lenger i handelen og er derfor vanskelige å få tak i for folk flest. Skal du lete, må du oppsøke gamle hager og fraflyttede gårder, eller rett og slett gå deg en tur i gammelt kulturlandskap. De fleste plantene vi har her i Gamlehagen, har en historie tilbake til 1950-årene, men kan ofte strekke seg enda lenger tilbake. Hos oss tar vi vare på dem og formidler historiene til nye generasjoner.

Den engelske landskapsparken

– Et tips til? Du har jo selv arrangert seminar om lystgårdene i Trondheim her på Ringve, og da synes jeg vi skal reklamere litt for denne delen av anlegget. Den ble tilbakeført av Magne Bruun i årene 1974–1976, men parken og trærne der er langt eldre. Forbildet var det nordeuro-

peiske beitelandskapet. Det finnes jo en del slike parker rundt omkring, ofte knyttet til større gårder og lystgårder. De kjennetegnes ved sine grusganger, store, skyggefulle trær, vårblostmrende undervegetasjon, lysthus, minnestøtter og overraskelser som grotter etc. I parken hos oss er det vel steintrappen mellom hagens to nivåer som er mest bemerkelsesverdig. Hvert av de buede trinnene er hugget ut i ett stykke, et imponerende steinhoggerarbeid utført i et steinbrudd som i sin tid tilhørte eierne av Ringve gård. Dessuten må jeg nevne «Ringvebøka», parkens eldste og største tre, rundt 200 år gammel. Den står der borte. Hun peker nedover mot det hvite stakittgjerdet. – Nei, ikke det, men det. Det der borte. Jeg glaner og ser en kjempe som husker Lade da det fremdeles var åker og eng alle veier.

Mer om Ringve botaniske hage

Hagen ble anlagt i 1973 og er på 130 mål. Den er åpen hele året. Det er gratis adgang, og du kan ta med deg nistekurven og slå deg ned på en av plenene eller på en av de mange benkene. Grilling og ballspill er ikke tillatt. For mer informasjon, se: www.ntnu.no/web/vitenskapsmuseet/botaniske-hager. 🌿